

vitrina

ARISTOTEL
reditare

După abia cîțiva ani de la ultima ediție, „Poetica” lui Aristotel cunoaște una nouă sub îngrijirea lui D. M. Pippidi. Faptul nu e de natură să ne mire. Fără a constitui un comportament iatral al gîndirii stagiritului, estetica sa afirmă încă idei vizibile care suscîtă interes, pagini ce procură voluntar amatorilor de subtilități.

Cunoscator profund al ideilor literare ale antichității clasice, pe care le-a studiat cu altă ocazie, D. M. Pippidi oferă lectorului, un studiu introducător și un savant comentariu, ce facilitează înțelegerea textului, adesea impenetrabil, al lui Aristotel. Credința principială marxist-leninistă îl luptă de idei de-a lungul istoriei filozofiei, D. M. Pippidi îl folosește valoarea metodologică confruntând „sistematul lui Aristotel cu învățătura literară propădăută de Platon”.

Platon pronunță un aspru verdict asupra artei, ostracizind-o din statul său ideal. Faptul e paradoxal, unul din cele mai mari talente artistice ale antichității se manifestă fățu contra artei, dar ei se va repeta peste veacuri și cu Hegel. Marele filozof al timpurilor moderne, care a vînturat pe cîmpul estetic al atităa idei rodnică, vine și cu o tulburătoare prorocire ce va face cariera la profesori sumbi, al declinului culturii, ca Spengler: disparația artei. Eforturile lui Aristotel converg toate în direcția restaurării prestigiosului compromis al artelor, prin stigmatizarea autorului Republicii.

Pentru Platon, care depărcădă lumea sensibilă, o consideră lipsită de adevară, socinând-o o palidă copie (mimesis) a unor vesnice paradișe, cu atît mai lipsite de veridicitate vor fi creațiile artistice care, imitînd lumea sensibilă, vor îl perverti cu trei grade de singura realitate, adevarată, cea a lumii ideilor-formă. Se-țelege că pentru Aristotel, adept al imanenței ideilor și critic sever al lumii ideilor, acest principiu platonician al imitanței cade de la sine. Stagiritul va admite și el artel un caracter mimetic, dar îl va confira un alt înțeles. Procesul mimetic nu e un act de imitare mecanică realității, ci o reproducere intelligentă, prin care artiștul alege aspectele esențiale ale realității. Astfel realizată, opera de artă are o valoare cognitivă, oferă un mijloc de cunoaștere a realului, demn de toată încredere. Ca sărăcădoare să dobinească un caracter cognitiv, procesul mimetic impune o atitudine selecțivă. De aceea e vizată o realitate esențială, în care eroii sunt reprezentați, tipici pentru categoriile aleasă. Transfigurarea artistică a datelor realului nu e un proces supus hazardului sau jocului liber al fantelor. Ea trebuie să se supună verosimilității și necesității, grățea cărora artiștul poate să prezinte și lucruri care ar putea să se întâpte dacă acestea nu cad în contradicție cu mersul natural al lucrurilor. Pentru Aristotel ca și pentru Schopenhauer mai tîrziu, poezia și astfel mai filozofic decât istoria. Dacă aceasta din urmă reprezintă doar evenimente singulare, adesea fără legătură logică între ele, poezia poate aborda generalul. Într-un alt context și la un nivel mai adînc de elaborare ideea o vom reînălța ermetică formulată în stilul său specific, în estetică lui Hegel: arta e „aparență sensibilă a ideii” (das sinnliche Schein der Idee), și apoi la H. Taine în cunoșcuta sa „Philosophie de l'art”. Valoarea filozofică pe care Platon a contestat-o artei e acum reabilitată de Aristotel.

Platon mai invinuise arta de ireverentă față de zei, pe care îl înțelegea în culori necuvintătoare, dar cea mai gravă invinuire e că poezia, bazîndu-se pe partea cea mai puțin rațională a sufletului, tulbură pacea și armonia ascunsă a ceeaștea prin agitarea și intensificarea unor pasiuni ignobile, legate de plăcere și durere. Contra acestei preintîmpărăți platoniciene vine cu celebra dar atât de obscură teorie a catharsisului, a pasiunilor salutare ce pot șiua în sprijinul virtuții, cum spune Stagiritul în insuși într-un citat păstrat la Seneca. Înălțînd bogata literatură a unei probleme ce a frînat gîndirea estetică, de la neoplatonicieni Plotin și Lamblicus din antichitate, și pînă la abatele Brémond în zilele noastre, D. M. Pippidi expune mai detaliat interpretarea lui Henri Weil și Jacob Berney, cea numită și „teoria patologică a purificării”, interpretare ce stă la baza multor incercări mai recente. Aceasta poarte de la o analogie cu medicina elină, îndeosebi practica hippocratică, unde catharsis înseamnă procesul de eliminare a umorilor trupului. Punind în legătură catharsisul aristotelic cu ultima obiecție indicată de Platon, traducătorul relevă conținutul salvator al teoriei aristotelice ce încearcă să mințuiască de obprobriu platonic una din cele mai autentice manifestări ale geniuului elin, tragedia. Fără a fi o excitație rafinată a pasiunilor, emoția ce se degejă dintr-un spectacol tragic e un mijloc ce duce la realizarea finală a armoniei și a echilibrului, la împăcare prin participarea efectivă la acțiune și simpatia manifestată față de unul sau altul dintre personaje. Pe urmele lui Aristotel, această teorie a „purificării” se încarcă de grele sensuri metafizice, la Schopenhauer, unde arta e o eliberare do sub tirania voinței de a trăi și a durerilor dorinței ce sfîșie și zbuciumă neconținutul sufletului omului.

Idei pline de ceea ce Descartes ar fi numit „bun simt” dezvoltă Aristotel și asupra inspirației. În gîndirea antică afirmarea caracterului mistic, prophyetal și anormal al inspirației e un loc comun, întîlnindu-se și la gînditorii altfel respectabili ca Democrit. Pentru Aristotel harul poetic e ceva natural ca și cauzele poeziei înseși, care rezidă în nevoie adincă sădîtă în sufletul omului, a imitației precum și cea a armoniei și a ritmului. Aristotel, ca și altfel și Platon e hedonist. Scopul ultim spre care tinde orice operă de artă e plăcerea ce o procură contemplarea artistică iubitorului de frumos. Nu e vorba însă de plăcerile momentane și ieftine ale eticii drenăice, ci de unele trecute prin filtrele rățunii, curata și nevățătoare, capabile de a asigura sufletul echilibrul și armonia.

Recentă ediție și însoțită de un apendice și de trei studii ale traducătorului D. M. Pippidi, pe marginea unor probleme esențiale ale estetică lui Aristotel, cum ar fi părelele acestuia asupra comediei și istoriei, sau teoria asupra inspirației cercetate în legătură cu opinile unor creatori antici ca Aristofan, Thucydide ori Horatiu. Bazată pe dele mai recente nouătăți în materie, scrisă la un înalt nivel științific, studiile formulează interesante opiniile noi, criticind acolo unde părările predecesorilor par a fi hazardate și lipsite de adevăr.

Vasile Muscă

CHIRURGIA SUB MICROSCOP

Bisturi, foarfeci, pense, acestea erau instrumentele chirurgicale, găsite în truse datând încă din Egiptul antic. Ele au rămas obiectele principale în sălile de operație pînă în secolul nostru, cînd acelești încăperi au început să se mobileze cu aparate din ce în ce mai numeroase și mai complicate. Pe rînd, și-au ocupat locul în apropierea mesei operatorilor, aparatul de roentgenodiagnostic, aspiratorul electric, aparatul de diatermocoagulare, aparate de administrare a narcozelor în circuit inchis, iar în ultimi ani pompele pentru circulația extra-corporală, instalării de răcire artificială și chiar creieri electronici care supraveghesc și simultan mai multe constante ale organismului, semnalind chirurgului orice deregulare funcțională.

Microscopul însă, și-a făcut o apariție mai modestă și rolul său în chirurgie este foarte puțin cunoscut. Față de atităa minuni ale tehnicii care au venit în ajutorul operatorilor, el a rămas — pe nedrept — în umbără.

Descoperit încă de la începutul secolului XVII, microscopul a revoluționat biologia și medicina, a pus bazele citologiei, microbiobiologiei, histologiei și anatomiei patologice. El a adus omenirii servicii incalculabile în combaterea bolilor microbieni sau degenerative, în cunoașterea proceselor intime ale vieții. La microscopapele perfectionate ale epocii noastre s-au adaptat dispozitive numite micro-manipulatoare, cu ajutorul cărora biologii au putut face acte chirurgicale asupra unei singure celule: scoaterea nucleului din celulă, îndepărțarea unei părți din protoplasmă etc. Însă nu despre chirurgia celulară avem intenția de a vorbi aici. Tot așa, nu vom dezvolta nici problema analizării microscopice a lesiunilor scoase dimprejurul unei tumori, chiar în cursul operației — examen care ghidează astăzi mina chirurgului, arătind căcăi a îndepărțat complet sau nu lesiunile cancerioase.

Ne vom ocupa de rolul microscopului în operații pe ochi și pe urechea medie. În multe servicii oftalmologice sau O.R.L., această vechi uneală a medicinii este prezentă sub o înfățișare nouă. Montat pe un suport asemănător cu cel al tubului de raze roentgen, avînd articulații care îl permit să fie aşezat în diferite poziții deasupra cimpului operator, și scăzînd puterea de mărire la numai 10—40 ori (pentru a putea cuprinde un cîmp mai larg cu un focar mai adînc) microscopul, devenit acum „microscop operator” și-a găsit în ultimii 20 de ani o nouă cale de a aduce folosae omenirii.

Prima întrebunțare a microscopului operator a fost în domeniul bolilor de ochi. Există la ochi un țesut minimun, cu totul deosebit prin transparența sa perfectă: cornea (geamul ochiului). Integritatea, transparența, curbura sa condiționează funcționarea ochiului — deci vedere. O plagă tăiată a corneei înseamnă nu

numai surgere lichidului din interiorul ochiului, dar și formarea unui opacității care va compromite (într-o măsură mai mare sau mai mică) vederea. Un corp străin oprit în cornee, chiar dacă este așa de mic încît nu poate fi văzut cu ochiul liber, poate da dureri mari, infecție și la urmă opacitate corneeană (albeță). La o operație înăuntru poate da naștere la complicații neplăcute. Trebuie să tinem seama că grosimea corneei este de 0,4 mm în centru și 0,8 mm la periferie. Dacă astăzi chirurgia oculară rezolvă cu succes saturarea unei plăgi corneene, aceasta se datorează în bună măsură microscopului operator. Există în prezent ace chirurgicale lungi de numai cîțiva mm. și ată de nylon mai subțiri ca firul de păr. Dar, pentru ca sutura să fie rezistă și cicatricea corneeană să mai fină, „mușcătura” acului nu trebuie să pătrundă la mai mult de 1/3 din grosimea corneei — deci la o adâncime de 0,13—0,25 mm. Această precizie, această finețe în execuție se obțin grație măririi imaginii cîmpului operator cu ajutorul microscopului. Sîi tehnica transplantării corneei s-a modificat: dacă înainte rondeau de cornei cu 4—8 mm diametru, scoasă de la un ochi de cadavru, era fixată la cornea primitorului cu fire în X ce treceau pe deasupra transplantului, astăzi fixarea se face cu 6—12 suturi directe, care prind perfect transplantul la cornea gazdă. O șursă de numeroase nereușite a fost astfel înălțat, grefonul are mult mai multe sanse de a rămîne transparent, restabilind vederea.

Un corp străin, un simplu firicel de praf, se poate găsi și scoate din cornea cu cea mai mare ușurință cu ajutorul microscopului operator. Tot el îndrumă, sub vedere directă și mărire, instrumentul chirurgului care pătrundă în camera anterioră a ochiului pentru a extrage un fragment de corp străin nemagnetic, întrat acolo.

Cind căile de surgere ale lichidelor din interiorul ochiului rămîn — prin malformație congenitală — acoperite, obturate de resturi de țesut embrionar, se produce o teribilă boală oculară — glaucomul infantil. Ea ducea la orbire 70—80% din ochii atinși, deoarece tensiunea din interiorul ochiului creștea, nervul optic era apăsat și atrofiat. În ultimele două decenii, operația denumită goniotomie scăpă astăzi copiei de soarta lor, asigurîndu-le păstrarea vederii. Sub microscopul operator, virful bisturiului este condus spre canalele de surgere (zonă cu lățimea de 100—120 microni), pe care le dezobstreză printr-o mișcare fină.

Este interesant că microscopul operator nu a fost adoptat în practică cu prea mult entuziasm de la început. Operatori cu experiență au ezitat multă vreme să-l intrebunțeze. Acestă

lucru nu este de mirare: la microscopul operator, toată indemnarea se destrăma și ei trebuie să ia aproape de la capăt antrenamentul chirurgical. De ce? În primul rînd, în cîmpul microscopului nu mai apar decît capetele instrumentelor, care par desprinse de mînerul lor. Mișcările care în mod obișnuit apără ca foarte icsușite și sigure, la o mărire de 20—30 ori devin de ordonanță, haotice chiar. Reflexele cîpătate în zeci de ani de practică trebuie revizuite, reeducate, adaptate. Înse inteligenta, dorința de progres și conștiința profesională au invins.

In domeniul O.R.L., utilizarea relativ recentă a microscopului operator, a permis, pentru prima dată, vindecarea sau ameliorarea unor anumite tipuri de surdități, creindu-se o nouă sub-specialitate: cofochirurgie, sau chirurgia surdității. Dezvoltarea ei, prin numeroase lucrări, face ca rezultatele acestei tinere ramuri medicale să devină din ce în ce mai bune. Cei atinși de surditățile trăiesc o viață aparte, anormală. În general, surditățile pot fi provocate de îmbolnăvirea nervului acustic (surdității de percepție), forme care nu beneficiază de cofochirurgie. Dar există și surdități de „transmisie”, în care nervul acustic este sănătos, însă transmite undelor sonore prin lanțul de osciere (ciocan, nicovală și scăriță) din urechea medie, către urechea internă, se face defectuoș sau deloc. Aici intervine cofochirurgia. De exemplu, în otospongioscleroză, scăriță (os cu mărimi de numai 4—5 mm) este înțepenită, în care nervul acustic este sănătos, însă transmite undelor sonore prin lanțul de osciere (ciocan, nicovală și scăriță) din urechea medie și mobilează „scăriță” sau dacă este pre înțepenită, o rupe parțial (pentru a se putea mișca în oarecare măsură). În alte cazuri scăriță se scoate și se înlocuiește cu un tub de polietilenă și o salteleță fină cu diametru de 2—3 mm. Rezultatele acestei operații pot fi spectaculoase, bolnavul își recăpătă auzul chiar pe masa de operare. Se înțelege că fără „microscop operator” specialistul în cofochirurgie nu ar putea executa delicatele sale.

Am arătat — pe scurt — cîteva din întrebunțările „microscopului operator” în două specialități medicale. Acest instrument a schimbat în ultima vreme modul de lucru într-o sumă de intervenții chirurgicale care și înainte erau deosebit de fine, iar cu ajutorul său devin adevărate culmi de indemnare manuală, care întrec cu mult „precizia de ceasornică” cea atât de mult lăudată. Probabil că, în viitor, acest aliat al chirurgiei de finețe va permite noi dezvoltări și în alte ramuri ale medicinii.

Alexandru Radian
candidat în științe medicale

Tralan Astaloș

IOAN PIUARU-MOLNAR

medic
om de cultură
și pedagog iluminist român

Ioan Piuaru-Molnar însemnat profesor dr. maior Sorghat.

Iscălitura
și
pecetea,
doctorului
Molnar

Nu întimplător din comuna Sadu—Sibiu, unde prigoana biserică catolică și asuprirea economică păreau mai cumplite ca orunde, s-au ridicat o seamă de luptători și cărturari români, cum au fost Inocențiu Micu Klein, Samuil Micu, Popa Tunsu, fiul său dr. Ioan Piuaru, și mai tîrziu o altă pleiadă de cărturari.

Lupta lor a fost dusă deputat de drepturi egale cu ale celorlalte naționalități conlocuitoare în administrație, economie, învățămînt, cultură etc. Desprindem din rîndul marilor personalități ale acestei mișcări figura proeminentă și multilaterală a unuia din cei mai mari meșteri în chirurgie oculistică din țara noastră — a fruntașului culturii ardeleane și pedagogului Ioan Piuaru-Molnar. S-au împlinit nu de mult 150 de ani de la moarteasă acestuia mare patriot. Cu această ocazie U.N.E.S.C.O. a propus sărbătorirea lui, alături de alții oameni de cultură din țara noastră, ca Dragomir Hurmuzescu și Nicolae Iorga.

Născut în „Mărginime” (zona din sud-vestul Transilvaniei) la 1749 — din familia preotului Ioan Piuaru, zis „Popa Tunsu”, răstignit cu capul în jos și turnat în batjocură de către căpeteniile vremii, pentru răzvrătire împotriva „Uniației” (Unirea religioasă de la 1700) și pentru drepturile românilor, Ioan Piuaru — fiul, crește de mic în atmosfera caldă a dragostei de popor, imbinată cu intenzele frâmintări de ordin social.

Din fragedă copilarie, educația î-o face mama sa, preotesa Pătrășia, animată și ea de idealuri patriottice.

Cu mijloace bănești modeste, ajutat ca și Gheorghe Lazăr de către iluministul Samuel de Bruckenthal, trece la școlile din Sibiu și la

cele ale pariștilor din Cluj, după care, pe baza capacitaților sale intelhoeuale alege calea studiilor medicale, la Viena, unde se speciaizează în oftalmologie. Este semnificativ faptul că deși își face toate studiile în instituții catolice, nu îmbrățează clericalismul.

La Viena reușește să-și termine studiile (1770) și să fie trimis medic la un regiment grăniceresc din Banat, timp în care este și profesor la Școala neunitilor din Oradea, ca ajutor al dascălului de limbă germană Maxim Petrovici. După un an, îl întîlnim ca medic oculist pentru întregul „prințipal” al Transilvaniei. Numele lui Ioan Piuaru-Molnar se înscrise în istoria medicinii românești ca prim medic învățător român, și aceasta „nu numai în ordine cronologică, ci și ca valoare”. Este pe de drept considerat „părintele medicinii românești”.

E imbină activitatea profesională-medicală cu aceea socială. (Bolnavilor de ochi, recrutat frecvent din rîndurile minerilor din Munții Apuseni, li se asigură pe lingă tratamentul gratuit și locuință și întreținere, gratuite). Acest lucru a avut un mare răsunet în popor, în mijlocul „oamenilor de rînd”. Priceperă sa profesională îl ridică, la 1791, la rangul de profesor pentru cursul de oftalmologie de la Academia din Cluj, pe care îl deschide cu veste sa dizertatie în limba latină, „Paraeensis”.

A-l prezintă pe Ioan Piuaru numai ca medic, într-o epocă atât de frâmintă, ar însemna să-l judecăt în afara istoriei. Faptele și operele sale scrise reflectă complexitatea personalității lui, figură tipică a veacului luminilor din Transilvanie. Dascăl și militant social, organizator de școli și cursuri, filolog, lexicograf, traducător, autor de cărți didactice și de popularizare a științei, economist, realizatorul legăturilor culturale și de schimb economic cu cărturarii din Tara Românească și Moldova, primul editor virtual al presei românești din Transilvanie, îndrumător al primilor tineri universitari români și colaborator, la 1791, alături de consilaneul său Samuil Micu Klein la redactarea vestitului „Supplex Libel